

Grzegorz BAZYDŁO

UNIwersYTET ZIELONOGÓRSKI, WYDZIAŁ ELEKTRONIKI, INFORMATYKI I TELEKOMUNIKACJI

Specyfikacja behawioralna dla rekonfigurowalnych sterowników logicznych z wykorzystaniem diagramów maszyny stanowej z języka UML 2.0

Mgr inż. Grzegorz BAZYDŁO

Jest absolwentem Uniwersytetu Zielonogórskiego (2004). Ukończył studia na specjalności Inżynieria Komputerowa. Zainteresowania naukowe koncentrują się wokół nowoczesnych metod projektowania specjalistycznych układów cyfrowych.

e-mail: G.Bazydlo@weit.uz.zgora.pl

Streszczenie

Język UML to graficzny język do obrazowania, specyfikowania, tworzenia i dokumentowania szeroko pojętych systemów informatycznych. Jego obecna wersja 2.0 wprowadziła wiele zmian, także w diagramach stanów, które teraz nazywają się diagramami maszyny stanowej. W referacie przedstawiono nietypowe wykorzystanie diagramów maszyny stanowej, bo do modelowania programów dla rekonfigurowalnych sterowników logicznych (specyfikacja behawioralna). Na początku referatu krótko zdefiniowano sterownik logiczny, a następnie omówiono opracowaną metodę jego specyfikacji z wykorzystaniem diagramów maszyny stanowej (UML 2.0), która, zdaniem autora, bardzo dobrze nadaje się do modelowania hierarchicznych układów współbieżnych. Zwrócono także uwagę na możliwość używania do specyfikacji programów dla sterowników logicznych, często darmowych, narzędzi UML do modelowania systemów informatycznych. Omawiane zagadnienia poparte zostały stosownymi przykładami.

Słowa kluczowe: UML, specyfikacja behawioralna, statechart.

A behavioral specification for reconfigurable logic controllers using UML 2.0 state machine diagrams

Abstract

The Unified Modeling Language (UML) is a language for specifying, visualizing, constructing, and documenting artifacts of software systems, as well as for business modeling and other non-software systems. The UML represents a collection of the best engineering practices that have proven successful in modeling large and complex systems [4, 5]. The authors of UML are Grady Booch, Ivar Jacobson and James Rumbaugh. The current version of the language is 2.0. The UML language contains thirteen kinds of diagrams (structure and behavior diagrams). One of the behavior diagrams is a state machine diagram that defines a set of concepts that can be used for modeling discrete behavior through finite state transition systems [11]. The UML language can be used not only for designing software systems, but also for other kinds of them, for example reactive systems [2, 7, 10]. This paper presents a method of using the UML language for behavioral specification for logic controllers such as PLC, RLC and reconfigurable FPGAs. Emphasis is put on diagrams that represent behavioral state machines, because they refer directly to the definition of Finite State Machines [6]. It is worth mentioning that state machine diagrams support various features of the modeling systems such as hierarchy and orthogonality. This support allows for designing the behavior of the complex and orthogonal systems in an intuitive and clear way, on the selected hierarchical level. For example Figure 3 shows a state machine diagram for "Reactor" model on the highest hierarchy level and Figure 4 represent all details of the designed system (lowest hierarchy level). Also a possibility of using UML tools was discussed. As for future research, the use of other diagrams from UML is going to be investigated, e.g., use case diagrams or activity diagrams. The former can be applied to analyze the user's needs and interface of the designed device. The activity diagrams can be used to prepare testbenches for the modeled system. But the main method to model the behavior of a system are state machine diagrams.

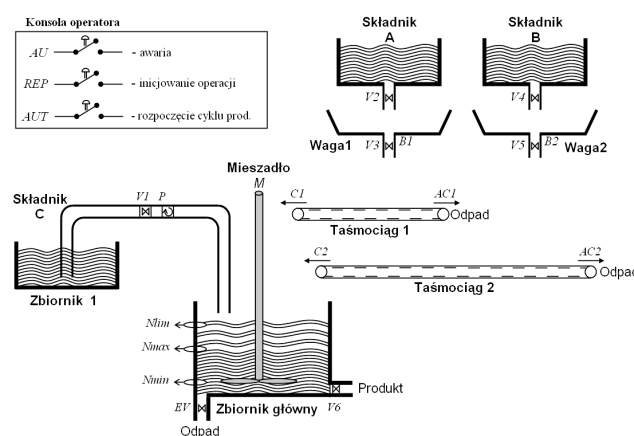
Keywords: UML, behavioral specification, statechart.

1. Sterownik logiczny jako system reaktywny

Sterownik logiczny można rozpatrywać jako przykład systemu reaktywnego [7]. W systemach tych, w odróżnieniu od systemów transformujących (systemów sterowanych danymi), dane wejściowe mogą pojawiać się w dowolnym momencie, co więcej, oczekuje się, aby reakcja systemu na te zdarzenia była natychmiastowa. Ponadto o systemach reaktywnych można powiedzieć, że są sterowane zdarzeniami, prowadzą stałą interakcję z otoczeniem (z użyciem sygnałów i przerw), zmieniają swój stan w zależności od bieżącego trybu działania i przeszłego zachowania oraz są to często systemy współbieżne, z wyraźnie zarysowaną hierarchią behawioralną [10].

2. Przykład *Mieszalnik*

Przykładem sterownika logicznego może być układ sterowania *Mieszalnikiem*. Jest to zmodyfikowana wersja układu sterowania zaczerpnięta z pracy G. Łabiaka [10]. Schemat procesu technologicznego mieszalnika przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Schemat procesu technologicznego *Mieszalnika*
Fig. 1. The scheme of *Reactor's* technological process

Działanie systemu mieszalnika można podzielić na kilka etapów:

Etap I – inicjowanie pracy

Po wystąpieniu sygnału *REP* (naciśnięcie przycisku na konsoli operatora) następuje opróżnianie zbiornika głównego (usunięcie odpadu) aż do poziomu *Nmin* poprzez otwarcie zaworu *EV*. W tym czasie taśmociągi 1 i 2 wprawiane są w ruch do tyłu (*AC1*, *AC2*) aby usunąć pozostałości z poprzedniego cyklu technologicznego. Taśmociągi 1 i 2 pracują przez czas *t1*, którego upływanie jest sygnalizowane wystąpieniem sygnału *FT1*.

Etap IIa – normalny cykl pracy (Napełnianie)

Jeżeli poziom cieczy w zbiorniku głównym jest mniejszy od poziomu minimalnego *Nmin*, to jeśli aktywny jest sygnał *AUT* (naciśnięcie przycisku na konsoli operatora) otwierają się zawory *V1*, *V2* i *V4* oraz wprawiana jest w ruch pompa *P*. Jeżeli w czasie napełniania zbiornika głównego poziom piany podniesie się powyżej poziomu *Nlim*, zawór *V1* jest zamykany oraz pompa *P* jest zatrzymywana. Po opadnięciu piany poniżej poziomu *Nlim* następuje ponowne otwarcie zaworu *V1* i uruchomienie pompy *P* aż do wypełnienia zbiornika cieczą do poziomu *Nmax*.

W tym samym czasie na wagi 1 i 2 nasypywane są składniki A i B (otwarcie zaworów *V2* i *V4*). Wystąpienie sygnałów *B1* oraz *B2* oznacza, że na wagach znajduje się odpowiednia ilość składników A i B, co oznacza zamknięcie zaworów *V2* i *V4*.

Etap IIb – normalny cykl pracy (Proces)

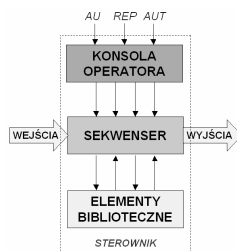
Jeżeli w zbiorniku głównym znajduje się odpowiednia ilość cieczy (poziom N_{max}) oraz na wagach znajduje się wymierzona ilość składników A i B (czujniki $B1$ i $B2$) następuje otwarcie zaworów $V3$ i $V5$ oraz uruchomienie taśmociągów 1 i 2 ($C1$ i $C2$). Składniki dodawane są do cieczy w zbiorniku głównym i uruchamiane jest mieszadło (sygnał M). Po upływie czasu $t1$ (sygnalizowane wystąpieniem sygnału $FT1$) zamykane są zawory $V3$ i $V5$ oraz zatrzymywane są taśmociągi 1 i 2. Następuje otwarcie zaworu zbiornika głównego $V6$ i odbiór produktu. Po upływie czasu $t2$ (sygnał $FT2$) zatrzymywane jest mieszadło. Jeśli poziom cieczy (produktu) w zbiorniku obniży się poniżej poziomu N_{min} następuje zamknięcie zaworu $V6$.

Jeśli aktywny jest sygnał AUT (konsola operatora) następuje ponowne wykonanie normalnego cyklu pracy systemu (etap II).

Etap III – awaryjne zatrzymanie systemu

Ze względów bezpieczeństwa przewiduje się możliwość nagłego zatrzymania pracy całego systemu jeżeli wystąpi awaria – sygnał AU (konsola operatora). Jeżeli sygnał AU pojawi się w czasie etapu IIa (Proces), produkt reakcji jest niezdatny do wykorzystania. Następuje wtedy zatrzymanie pracy całego układu, a następnie zbiornik jest opróżniany i usuwane są składniki z taśmociągów (etap I – Inicjowanie pracy). Jeżeli natomiast sygnał awarii AU wystąpi podczas etapu IIb (Napełnianie), to następuje zatrzymanie pracy całego układu, a po usunięciu awarii (brak sygnału AU oraz aktywny sygnał REP) system wznowia swoją pracę – etap IIb (Napełnianie).

Schemat blokowy sterownika logicznego *Mieszalnika* przedstawia rysunek 2.

Rys. 2. Schemat blokowy sterownika *Mieszalnika*
Fig. 2. The block diagram of *Reactor's* controller

3. Język UML

Język UML (ang. *Unified Modeling Language*) jest znormalizowanym językiem modelowania wizualnego, służącym do zapisywania projektu systemu [4]. Może być on, zdaniem autorów (Grady Booch, Ivar Jacobson, James Rumbaugh), używany do obrazowania, specyfikowania, tworzenia i dokumentowania szeroko pojętych systemów informatycznych [4, 5]. Pierwsza wersja języka UML została opublikowana w roku 1995 (ver. 0.8), obecnie UML nosi numer 2.0 [11], choć już mówi się o wersji 2.1.1.

Podstawowym celem UML jest modelowanie różnego rodzaju systemów (nie tylko informatycznych) z wykorzystaniem pojęć obiektowych. Język UML [10]:

- łączy różne istniejące metodyki w jedną zuniifikowaną,
- obejmuje specyfikację, konstrukcję, wizualizację i dokumentację projektowanego systemu,
- pozwala spojrzeć na system z punktu widzenia przyszłego użytkownika (funkcje systemu).
- posiada wsparcie dla systemów współbieżnych, hierarchicznych i rozproszonych,

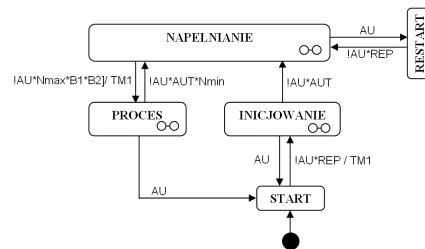
Język UML ten jest na tyle wyrazisty i uniwersalny, że można za jego pomocą modelować systemy nie związane bezpośrednio z oprogramowaniem [2, 9]. Podstawowym środkiem oferowanym przez język UML są diagramy [11], które można traktować jako swego rodzaju rzut systemu. W wersji 2.0 wyróżnia się trzynaście rodzajów diagramów, które można podzielić na dwie grupy: struktury oraz dynamiki. Do grupy diagramów struktury należą diagramy: klas, obiektów, pakietów, struktur połączonych, komponentów, rozlokowania. Pozostałe siedem diagramów to diagramy

dynamiki: diagramy przypadków użycia, czynności, maszyny stanowej, sekwencji, komunikacji, harmonogramowania, sterowania interakcją.

Najciekawsze z punktu widzenia wykorzystania do specyfikacji behawioralnej dla sterowników logicznych wydają się być diagramy maszyny stanowej, ponieważ wprost odwołują się do pojęcia automatu skończonego [6].

4. Diagramy maszyny stanowej

Diagramy maszyny stanowej służą do modelowania dynamicznych aspektów systemu. Opisują one stany, w których może znaleźć się projektowany system, a także jak zmienia się stan systemu pod wpływem zdarzeń, które do niego docierają. Zdarzenie to najczęściej wystąpienie sygnału (nadawczego lub odbiorczego) [12], który może wywołać przejście między stanami. Przejście to związek między dwoma stanami, wskazujący, że system znajdujący się w pierwszym stanie wykona pewne akcje i przejdzie do drugiego stanu, ilekroć zajdzie określone zdarzenie i będą spełnione odpowiednie warunki. Z przejściem może też być związana określona czynność, wykonywana podczas realizacji danego przejścia [4]. Można więc powiedzieć, że diagramy maszyny stanowej to graficzne odzwierciedlenie dyskretnego, skokowego zachowania skończonych systemów typu stan-przejście [12]. Na rys. 3 znajduje się diagram maszyny stanowej zachowania (ang. *behavioral state machines*) dla prezentowanego przykładu *Mieszalnika*.

Rys. 3. Diagram maszyny stanowej dla *Mieszalnika* (najwyższy poziom hier.)
Fig. 3. State machine diagram for *Reactor* - the highest hierarchy level

Stany reprezentowane są w sposób graficzny jako prostokąty z zaokrąglonymi rogami (tzw. kragłokąty [8]). Przejścia pomiędzy stanami oznaczane są strzałkami. Na prezentowanym diagramie z każdym przejściem związane jest zdarzenie uruchamiające to przejście, oznaczające wystąpienie danego sygnału (np. AU) lub kombinacji sygnałów (np. $!AU*Nmax*B1*B2$). Wykrzyknik przed nazwą sygnału oznacza jego negację, a symbol gwiazdki (*) oznacza iloczyn logiczny sygnałów, czyli jednoczesne wystąpienie danej kombinacji sygnałów. Z przejściem może być także skojarzona pewna czynność np. $!AU*REP/TMI$, gdzie TMI oznacza uaktywnienie sygnału TMI uruchamiającego zegar (*timer*).

Diagramy maszyny stanowej pozwalają w sposób intuicyjny i czytelny specyfikować zachowanie złożonych systemów współbieżnych na wybranym poziomie uszczegółowienia, ponieważ wspierają takie cechy modelowanego układu, jak hierarchiczność i współbieżność. Jeśli nie ma potrzeby prezentacji wszystkich informacji modelowanego systemu, można przyjąć wyższy poziom hierarchii i ukryć zbędne (na danym etapie projektowania) szczegóły. W prezentowanym przykładzie stany *Napełnianie*, *Proces* i *Inicjowanie* to w rzeczywistości stany złożone (oznaczone symbolem dwóch małych, połączonych okręgów w prawym dolnym rogu stanu). Stany złożone mogą zawierać podmaszyny stanowe oraz obszary współbieżne. Na rys. 4 zaprezentowano diagram dla prezentowanego przykładu ze wszystkimi podstanami w stanach złożonych (najniższy poziom hierarchii). Występujący na rys. 4 symbol pseudostanu historii płytkiej (litera H w okręgu) oznacza, że po przekazaniu sterowania (uaktywnienie stanu *Napełnianie*) do takiej podmaszyny stanowej pierwszym aktywnym stanem będzie ten, który był aktywny w poprzednim okresie aktywności podmaszyny stanowej. Jeżeli podstan staje się aktywnym po raz pierwszy, sterowanie zostanie przekazane do tego stanu, na który wskazuje pseudostan historii.

